

ПРЕПОРЪКИ ЗА ОПАЗВАНЕ ЗДРАВЕТО НА РАБОТЕЩИТЕ ПРИ ЕКСПОЗИЦИЯ НА АЗБЕСТ

Савина Димитрова

ВНИМАНИЕ АЗБЕСТ!

Ако професионалните Ви ангажименти включват работа със съдържащи азбест материали, прочетете внимателно тази информация! Тя ще повиши информираността Ви за риска за здравето при експозиция на азбест и как да се предпазите от свързани с азбеста заболявания.

Природни минерални влакна от хризотил, крокидолит, амозит, антофилит, тремолит и актинолит, означени с общото название **азбест**, са използвани широко при изграждане на сгради и промишлени съоръжения няколко десетилетия преди 2000 г.

Ценните технически свойства на влакната (негоримост, ниска топло-, електро- и звукопроводимост, здравина и еластичност, възможност за изтегляне на нишки и изтъкване на платове, армиращи свойства и др.) **нареждат азбеста между най-важните промишлени суровини на ХХ век.**

Към осемдесетте години са известни **над 3000 азбестосъдържащи продукти и изделия** (плоскости, тръби, резервоари, муфи, плочки, замазки, изолации, вължета, одеяла, кечета, вати, картони, фазери, бои, маджуни, декоративни изделия и др.).

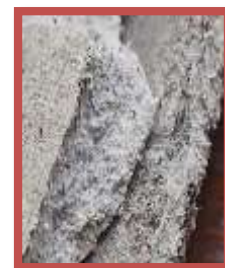
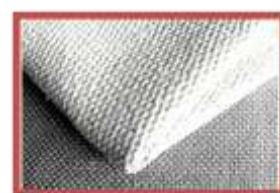
През втората половина на ХХ век у нас се експлоатират няколко малки находища и кариери за антофилит- и тремолит-азбест, а добитата българска суровина се преработва основно в 2 предприятия.

С вносна суровина от хризотил и по-малко от крокидолит и амозит у нас работят няколко предприятия за азбестоцимент, азбестоперлит и азбестотекстил, пресоват се и се обработват механично различни азбестосъдържащи материали (АСМ). Заедно с тях в страната се използват и много вносни азбестови изделия.

Здравни ефекти, които предизвиква азбестът

Азбестът е човешки канцероген от категория А1, причиняващ инвалидизиращи заболявания, чиито симптоми се проявяват между 15-40 години след първоначалната експозиция:

- **азбестоза** – белодробна фиброза (образуване на съединителна тъкан), нарушаваща белодробната функция и характеризираща се с рецидивиращи плеврални изливи;
- **рак на белия дроб;**
- **мезотелиом** – специфично за азбестова експозиция злокачествено новообразуване.

Заболяванията са предимно професионални и здравният риск е по-висок при пушачите. Настъпилите промени в човешкия организъм са необратими, влошават качеството на живот и често злокачествените заболявания имат летален изход.

Добивът, производството, търговията и употребата на азбест и АСМ са забранени

на територията на Европейския съюз, в т.ч. и в България, от 01.01.2005 г. (Регламент ЕО 1907/2006 – REACH). Забраняват се дейности, при които работещите са експонирани на азбестови влакна, с изключение на такива по третиране и обезвреждане на продукти, получени в резултат на разрушаване или демонтаж на вече вложения азбест и/или АСМ.

Те се извършват контролирано от юридически и физически лица, които имат издадени разрешения по Закон за здравето (ДВ бр. 70/2004 г., чл. 73, изм. ДВ. бр. 59/2006 г.) и при строго спазване на изискванията на Наредба № 9/2006 г.(ДВ, бр. 71/2006 г.).

Работодателите са задължени да осигурят здравословни и безопасни условия на труд на своите работници, включително да предотвратят съществуващите или потенциални рискове от експозиция на азбест при работа.

- **Рискът се оценява** като се определя видът на азбеста и степента на експозицията, на която работещите са изложени.
 - Предприемат се всички мерки за **идентифициране на АСМ**, преди започване на дейностите по премахване или ремонт на строежи, съгласно Закона за устройство на територията (ДВ, бр. 1 от 2001 г.).
 - Използват се всички технологични и технически възможности за **замяна на азбеста** с безопасни или по-малко опасни материали (органични или изкуствени минерални влакна).
 - Преди започване на дейности с АСМ, се **уведомяват дирекция „ОИТ“ и РЗИ**, на територията на която се намира предприятието и се представя информация за:
 - ✓ вид и количествата на използвания или третиран азбест;
 - ✓ място на извършване на дейностите;
 - ✓ извършваните дейности и процеси;
 - ✓ броя на заетите работещи;
 - ✓ началната дата и продължителността на работата;
 - ✓ мерки за ограничаване на азбестовата експозиция;
 - **Работодателят е длъжен да намали до минимум азбестовата експозиция**, като при всички случаи тя да е под **0,1 вл/см³** - средносменна гранична стойност (ГС). За целта:
 - ✓ намалява заетите работници до най-ниския възможен брой;
 - ✓ проектира работните процеси така, че да се предотврати или сведе до минимум отделянето на азбестосъдържащ прах;
 - ✓ осигурява редовно и ефективно почистване и поддръжка на работните помещения, площадки и оборудване;
 - ✓ осигурява съхраняването и транспортирането на азбеста, АСМ и отпадъци в подходящи запечатани опаковки, етикетирани за съдържание на азбест.
- Не бива при никакви обстоятелства да се допуска разпиляване на азбест и АСМ.** Третирането на отпадъците се извършва при спазване изискванията на Закона за управление на отпадъците (ДВ, бр. 53 от 2012 г.).

В случай на очаквано превишение на ГС за експозиция на азбестови влакна във въздуха, независимо от приложените превантивни технически мерки за ограничаване на тяхната концентрация, работодателят е длъжен да определи мерки за защита и да информира работещите за тях:

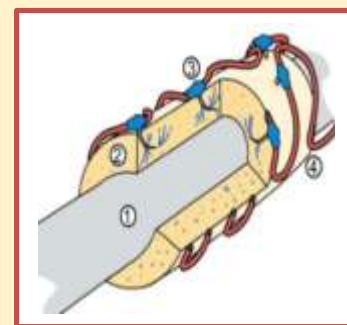
- ✓ изгражда ограждения, осигурява понижено налягане и филтрация на изходящия въздух с високоефективни HEPA-филтри в оградените зони, за предотвратяване разпространението на праха, съдържащ азбест, извън работните площадки;
- ✓ поставя предупредителни знаци за възможно превишаване на ГС;
- ✓ осигурява подходящи ЛПС, включително за дихателните органи.

Работодателят е задължен да извърши проверка на мерките за постигане на съответствие с ГС, чрез определяне на концентрацията на азбестови влакна във въздуха. Когато експозицията не може да бъде намалена с други средства и спазването на ГС изисква носене на ЛПС за защита на дихателните органи, те не се прилагат постоянно, а времето за носене се определя индивидуално за всеки работещ, като трябва да бъде сведено до възможния минимум.

Спазвайте мерките за защита на работещите и контрол на експозицията!

- Не започвайте дейности с азбест и АСМ, ако не е направена оценка на риска от азбестова експозиция и не са предприети необходимите мерки за нейния контрол.
- Придвижвайте се до работните площадки и до осигурените сервизни помещения по най-краткия и обозначен маршрут (до работните площадки се допускат само пряко ангажираните работещи и задължените да бъдат там).
- Никога не пушете, не яжте и не пийте в райони, където е възможна експозиция на азбест.
- Носете предпазно горно облекло (гащеризон с качулка, калцуни, ръкавици), което може да се сваля, почиства или изхвърля.
- Омокрете АСМ преди и по време на дейности, при които могат да се освободят азбестови влакна във въздуха (рязане, трошене, демонтиране и др.).
- Не използвайте високооборотни електрически инструменти, неснабдени с устройства за засмукване и събиране на праха, за отстраняване на АСМ.
- При работа с АСМ използвайте респиратор за предпазване от вдишване на азбестови влакна **(за предпочитане цяла маска) с ниво на защита FFP3.**
- Прилагайте мокър или вакуумен метод за почистване на работните площадки и работното облекло. Не метете и не изтупвайте на сухо! Дихателното оборудване се сваля последно. Преди да облечете чистото си лично облекло, измийте щателно откритите части на тялото си с вода и сапун (използвайте баня с душ).
- Предотвратете пренасянето на азбестови влакна извън работното място, където те могат да се вдишат от други хора (неангажирани с дейностите с АСМ работници и служители, членове на семейството).

Не носете у дома замърсените с азбест дрехи и оборудване!

Работодателят осигурява оценка на здравното състояние на работещите:

- ✓ Преди експонирането на азбестосъдържащ прах;
- ✓ Най-малко един път на 3 години, по време на експозицията.

Службата по трудова медицина определя и препоръчва на работодателя индивидуални защитни или предпазни мерки и води здравно досие за всеки работещ.

Работодателят води регистър на работещите, които извършват дейности, свързани с азбестова експозиция. Регистърът включва данни за вида, за продължителността на извършваните дейности, както и за експозицията, на която са изложени работниците. Регистърът и личните здравни досиета се съхраняват най-малко 40 години след преустановяване на експозицията.

Изискванията на законодателството за оценка на здравното състояние, воденето на регистър за експозицията, както и за съхранението на регистъра и здравните досиета на работещите могат да не се прилагат в условия на ниска степен на риск от азбестова експозиция:

1. оценката на риска показва, че ГС няма да бъде превишена във въздуха на работното място;
2. експозицията на работещите е инцидентна и с ниска интензивност (установява се с измервания);
3. работата включва:
 - ✓ **кратки дейности по поддръжка**, които не се извършват постоянно и при които се използват само нетрошливи материали;
 - ✓ **демонтаж** без повреждане на материали с ненарушена цялост, в които азбестовите влакна са здраво свързани в матрица;
 - ✓ **капсуловане или запечатване** на АСМ, които са в добро състояние;
 - ✓ **мониторинг и контрол** на въздуха и вземане на проби за идентифициране на АСМ.

Работодателят е задължен да осигури **обучение за всички работещи**, които са или е вероятно да бъдат експонирани на прах, който съдържа азбест. Обучението се провежда **преди започване на работа и периодично на всеки 3 години**, с продължителност 8 часа (преминалите обучение получават удостоверение). То трябва да дава възможност за придобиване на необходимите знания и умения, свързани с профилактиката и безопасността при работа и да е свързано със:

- свойствата на азбеста и ефектите му върху здравето, включително синергичния ефект с тютюнопушенето;
- видове продукти или материал, които вероятно съдържат азбест;
- дейности, които могат да доведат до експозиция на азбест и предприемане на превантивни мерки за минимизирането ѝ;
- практики за безопасна работа, контрол и защитни средства;
- ролята, избора и подбора на подходящи защитни средства, ограничения и правилно използване на дихателно оборудване;
- процедури при аварии;
- процедури за деконтаминация;
- обезвреждане на азбестосъдържащи отпадъци;
- изисквания за медицински прегледи.

Издава:

Национален център по общественото здраве и анализи

София, 2020